

УДК 336.62:658.14

Полінкевич О. М., д.е.н., професор

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КАПІТАЛУ КЛАСТЕРУ

В статті розглянуто джерела формування фінансового капіталу кластеру, зазначено, що кошти реструктуризації є одним із специфічних джерел фінансового капіталу. Визначено необхідність створення інноваційних кластерів.

Ключові слова: кластер, фінансовий капітал, кошти реструктуризації, власні кошти, позикові кошти, залучені кошти, інноваційний кластер.

Polinkevych O.

SOURCES OF FORMATION OF FINANCIAL CAPITAL OF CLUSTER

The article deals with the sources of formation of the financial capital of the cluster, it is noted that the means of restructuring are one of the specific sources of financial capital. The necessity of creation of innovative clusters is determined.

Integration takes place under the influence of the evolution of economic systems, characterizing their current state and trends in the development of both world and national economies. Of particular interest in today's economic conditions are the processes of merging enterprises and organizations, resulting in the creation of clusters - cooperation of production, financial, scientific and state institutions in the territorial location. Effective cluster activities are provided with sufficient financial capital at their disposal.

In order to achieve sustainable development in the regions, it is necessary to use the unique combination of factors of production and the advantages of geographical location, to promote the creation of specialized productions, a large technological, competitive research and development sector. One of the ways to achieve this goal is to create innovative clusters in the region.

The ability to create such clusters depends on the available financial resources. The cluster's financial resources are the accumulated cash from a variety of sources, namely the financial assets that the association manages to cover its obligations and financing development programs. The stability of the functioning of clusters depends on the sufficiency of financial resources. Prospects for the development of clusters are determined by their capabilities in the formation and use of financial resources. Traditionally, financial management of enterprises takes place through management, through own, borrowed and attracted funds. In clusters, the composition of the sources of financial resources is complemented by further restructuring sources.

The main sources of the formation of financial capital of clusters are the own, borrowed, attracted funds and restructuring funds, which are received due to a reduction in the cost of the project due to the lack of direct costs to pay interest on the use of borrowed financial resources; saving in full amount of profit received from the project implementation; payment of interest on credit obligations at the expense of profit irrespective of whether it was received directly from investment activity.

Key words: cluster, financial capital, restructuring, own funds, borrowed funds, attracted funds, innovation cluster.

Полинкевич О. Н.

ИСТОЧНИКИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОГО КАПИТАЛА КЛАСТЕРА

В статье рассмотрены источники формирования финансового капитала кластера, указано, что средства реструктуризации является одним из специфических источников финансового капитала. Определена необходимость создания инновационных кластеров.

Ключевые слова: кластер, финансовый капитал, средства реструктуризации, собственные средства, заемные средства, привлеченные средства, инновационный кластер.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Інтеграція відбувається під впливом еволюції економічних систем, характеризує їхній сучасний стан і тенденції у розвитку як світової, так і національної економіки. Особливий інтерес у сучасних економічних умовах становлять процеси об'єднання підприємств та організацій, результатом якої є створення кластерів – кооперації виробничих, фінансових, наукових і державних установ за територіальним розташуванням. Ефективна діяльність кластерів забезпечується достатньою кількістю фінансового капіталу у їхньому розпорядженні. На думку більшості науковців і практиків Недостатня величина або обмежений доступ до фінансового капіталу є однією з перешкод у формуванні ефективних інтегральних угруповань, їх низька мобільність та рівень використання в реальному секторі економіки в Україні. Створення та діяльність кластерів передбачає поєднання фінансового капіталу суб'єктів підприємництва різних форм власності та видів економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питаннями кластеризації економіки, ство-

рення ефективних та дієвих регіональних кластерних об'єднань займалися вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: С. Буснюк, А. Вебер, Н. Внукова, М. Войнаренко, Л. Ганущак-Єфіменко, В. Геєць, М. Енрайт, Г. Іванченко, Н. Кизим, С. Кропельницька, Т. Козенкова, В. Лещук, О. Лівіновська, В. Пономаренко, М. Портер, Л. Птащенко, Г. Семенов, С. Соколенко, І. Ткачук, В. Третяк, Т. Ускова, Л. Федулова, Й. Шумпетер.

Проте в їхніх роботах проводилося дослідження лише окремих аспектів, які стосуються фінансового капіталу кластерів та особливостей їхнього функціонування. До сьогодні відсутній комплексний підхід до джерел формування фінансового капіталу кластерів.

Цілі статті. Метою статті є визначення джерел формування фінансового капіталу кластерів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для досягнення сталого розвитку в регіонах необхідно ефективно використовувати унікальне поєднання факторів виробництва та переваг географічного розташування, сприяти створенню спеціалізованих виробництв, масштабного технологічного, конкурентоздатного сектору досліджень і розробок. Одним із шляхів досягнення цієї мети є формування на території регіону інноваційних кластерів. Структура регіонального інноваційного кластера має ґрунтуватися на наявних ресурсах (до яких належать транспортна система, інформаційно-комунікаційні технології в регіоні, природні ресурси, професійні навички, знання та технології, капітал та ін.), які необхідні для здійснення інноваційної діяльності. Підприємства, що об'єднуються у кластер, співпрацюють між собою та сприяють формуванню локальної кваліфікованої, спеціалізованої робочої сили з високою мобільністю в середині регіону. Учасники формування взаємодіють із постачальниками, освітніми та дослідницькими організаціями, фінансовими інституціями та регіональними агенціями підтримки інноваційного розвитку [3, с. 9]. Можливість створення таких кластерів залежить від наявних фінансових ресурсів. Фінансові ресурси кластерів – це акумульовані групою грошові кошти з різних джерел, а саме фінансові активи, якими розпоряджається об'єднання для покриття своїх зобов'язань і фінансування

програм розвитку. Стабільність функціонування кластерів залежить від достатності фінансових ресурсів. Перспективи розвитку кластерів визначаються їх можливостями у формуванні та використанні фінансових ресурсів. Традиційно у менеджменті фінансове забезпечення підприємств відбувається через власні, позичені і залучені кошти. В кластерах склад джерел фінансових ресурсів є доповнюється ще реструктуризаційними джерелами [7, с. 45].

Власні джерела – кошти, вкладені власниками чи учасниками кластеру, тобто реалізовані безпосередньо агентами інтегрованої структури [7, с. 45]. Внутрішні джерела є найкращим та найдешевшим видом ресурсів. Проте у процесі діяльності власних коштів не вистачає, тому більшість підприємств залучають інвестиції.

Позикові, залучені – джерела, які реалізуються за участю фінансових і торгових партнерів і партнерів-виробників на засадах взаємної вигоди [7, с. 45]. До позикових джерел належить банківський кредит, комерційний кредит, лізингові операції та андеррайтинг. Кредиторська заборгованість, кошти різних фондів, безоплатна фінансова допомога є залученими джерелами.

До джерел реструктуризації належать організаційно-економічні джерела формування, які виникають через зміну структури управління кластером [7, с. 45].

Традиційний поділ представлений у табл. 1.

Таблиця 1

Джерела формування фінансового капіталу кластера

Власні джерела	Позичкові джерела	Залучені джерела	Джерела реструктуризації
1	2	3	4
Власні кошти підприємств-учасників кластера	Банківські позики	Субвенції та державне інвестування	Зменшення вартості проекту через відсутність прямих видатків на оплату відсотків за використання позикових фінансових ресурсів
Прибутки від виробничо-господарської, фінансової діяльності кластера	Комерційні позики	Кошти регіональних і місцевих організацій сприяння економічному розвитку	Збереження у повному обсязі прибутку, отриманого від реалізації проекту

продовж. табл. 1

1	2	3	4
Пайові внески учасників кластера	Лізингові угоди	Кошти міжнародних цільових фондів	Виплата відсотків по кредитних зобов'язаннях за рахунок прибутку незалежно від того, чи отриманий він безпосередньо від інвестиційної діяльності
Кошти за реєстрованого та амортизаційного фондів	Андеррайтинг	Інша безоплатна фінансова допомога	
Кошти координаційного центру (Ради кластера) від основної діяльності		Кредиторська заборгованість	
Внутрішнє запозичення за рахунок власних джерел		Кошти венчурних фондів	
		Кошти «бізнес-ангелів»	

* складено на основі даних джерел: [1; 2; 5, с.130–131; 6; 8]

Проте стосовно кластера цей поділ має певні особливості. Власними джерелами є: кошти статутного, амортизаційного фондів, нерозподілений прибуток підприємства-реалізатора, власні кошти одноосібних виробників і кошти некомерційної організації – координаційного центру від основної діяльності, ресурси кредитних спілок, створених суб'єктами кластера. До позикових та залучених джерел формування фінансового капіталу слід віднести кошти суб'єктів підприємницької діяльності, що не є безпосередніми членами, але можуть бути учасниками кластера, кошти населення, іноземні інвестиції, бюджетні асигнування під реалізацію регіональних програм у межах кластера, ресурси банків і небанківських фінансово-кредитних установ [8], залучені кошти за допомогою андеррайтингу, кошти венчурних фондів та «бізнес-ангелів». Також в інтегрованих структурах поширеною є практика взаємного кредитування, що передбачає фінансування визначеної операції чи проекту одного з учасників об'єднання з кредитів, наданих іншими учасниками об'єднання. Таке джерело формування фінансового капіталу інтегрованої структури (внутрішнє запозичення за рахунок власних джерел) – ефективний інструмент опера-

тивного фінансування учасників групи, що дає змогу швидко перерозподілити фінансовий капітал для реалізації передбачених завдань [4]. На основі визначення сутності кластера, особливостей формування та використання його фінансового капіталу доцільно, на нашу думку, сформувати таке визначення фінансового капіталу кластера: єдина система, яка складається з окремих підсистем, що представляють собою частину фінансового капіталу окремих учасників інтегрованої структури, виділеного ними на добровільних, договірних засадах для реалізації конкретних завдань та досягнення спільних, наперед визначених цілей соціально-економічного розвитку.

Висновки. Таким чином, основними джерелами формування фінансового капіталу кластерів є власні, позичкові, залучені кошти та кошти реструктуризації, які отримують через зменшення вартості проекту через відсутність прямих видатків на оплату відсотків за використання позикових фінансових ресурсів; збереження у повному обсязі прибутку, отриманого від реалізації проекту; виплата відсотків по кредитних зобов'язаннях за рахунок прибутку незалежно від того, чи отриманий він безпосередньо від інвестиційної діяльності.

1. Буснюк С. В. Фінансовий капітал кластерів: особливості формування та використання / С. В. Буснюк. – Дис. ... к.е.н. за спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Луцьк, Луцький НТУ, 2015. – 229 с.
2. Васильківський Д. М. Кластерна політика як чинник підвищення ефективності функціонування соціально-економічних систем / Д. М. Васильківський, М. П. Войнаренко, В. М. Нижник // Вісник економічної науки України. – 2017. – №1. – С. 25–30.
3. Іванченко Г. В. Формування кластерних утворень та моделей розвитку регіону : автореферат дис. ... к.е.н. зі спец. 08.00.05 – розміщення продуктивних сил і регіональна економіка / Г. В. Іванченко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 23 с.
4. Козенкова Т. Управление денежными потоками группы компаний / Т. Козенкова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.egonline.ru/article/51672>.
5. Лівіновська О. В. Особливості фінансового забезпечення інтегрованих підприємницьких структур у сучасних умовах / О. В. Лівіновська // Держава та регіони. – Сер.: Економіка та підприємництво. – 2013. – №1. – С. 128–133.
6. Ліпич Л. Г. Періодизація інноваційного розвитку підприємств за процесним підходом / Л. Г. Ліпич, О. М. Полінкевич, О. Товстенюк // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2015. – №4. – С. 37–46.

7. Пилипенко А. А. Організація управління інтегрованими структурами бізнесу в контексті збалансованої системи показників / А. А. Пилипенко, І. В. Ярошенко. – Х. : ІНЖЕК, 2007. – 152 с.
8. Ткачук І. Управління фінансами нових виробничих систем: теорія, методологія, практика : монографія / І. Ткачук, С. Крпельницька. – ІваноФранківськ : Тіповіт, 2009. – 262 с.